

VANDENS SRAUTAI, PURSLAI IR ATSPINDŽIAI MIESTO ERDVĖSE

Išstisus tūkstantmečius įvairiausiuose pasaulio regionuose vanduo buvo integralus, neatsiejamas visavertės urbanistinės kultūros elementas, atliko daugybę įvairių funkcijų. Nemažai senųjų miestų atsirado ties upių santakomis, jūros pakrantėse, o tokia geografinė padėtis suteikė šioms gyvenvietėms pranašumą – jos galėjo sparčiau ir sėkmingiau augti. Tiek natūralūs, tiek specialiai įrengti vandens telkiniai – šuliniai, kanalai ir kitokios vandens tiekimo sistemos – aprūpindavo miestus šiuo gyvybiškai svarbiu ištekliumi. Jis ir apdairiai kaupiamos maisto atsargos padėdavo sienomis apjuostoms gyvenvietėms išverti net ilgalaikę priešų apgultį.

Tačiau vanduo – ne tik gyvybės eliksyras, bet ir esminių pojūčių šaltinis, o visos mums žinomos senovės civilizacijos puikiai suvokė grožio vertę. Vanduo naudojamas ir sakralinėms reikmėms. Pavyzdžiui, senovės Egipte tikėta, kad pats dievas Oziris išmokė faraonų pavaldinius rausti vandens kanalus, skirtus žemės plotų drėkinimui, suteikdamas žmonėms galimybę pramisti, plėtojant žemdirbystę. Egiptiečių religinė vaizduotė pagrįsta įsitikinimu, kad visą žemę kelia aukštyn gigantiški požeminiai vandenys, laikomi visų gyvybės formų iššiomis. Būties pradžia vandenį laikė ir senovės kinai, priskyrę jį vienam iš penkių esminių fenomenų, lemiančių judėjimą ir kaitą (kiti keturi –

ugnis, medis, metalas ir žemė). Svarbiausiu gyvybės šaltiniu vandenį tebelaiko ir hinduistinė kultūra, išsaugojusi sąsajas su tradicine kosmogonija. Sakralinę vandens reikšmę liudija skirtingų religinių tradicijų šventvietės, šventyklos, maldos namai. Tad ir šiandien, keliaudami po įvairius pasaulio regionus, įsitikinsime, kad šventyklas, jau virtusias griuvėsiais, supo tvenkiniai, vandens kanalai, net jei dabar matome vien jų liekanas.

Tekančio vandens suvaldymas

Pirmieji vandens kanalai, manoma, atsirado senovės Persijoje. Nors vanduo čia, kaip ir kitose kultūrose, buvo siejamas su sakraline funkcija, tačiau persų kanatai (*qanats*) pirmiausia atliko profanišką, t. y. praktinę pasaulietišką funkciją. Požeminės vandens tiekimo sistemos aprūpindavo didžiulės šalies miestus ir kaimus geriamojo, kitoms buities reikmėms tinkamo vandens atsargomis. Nors kiek vėliau bene aukščiausią inžinerinių sistemų tobulumo lygį pasiekė romėnai (jeigu jų kultūrą lyginsime su dar ankstesnėmis civilizacijomis), arabai, Viduramžiais užkariavę Pietų Europą, plėtojo iš persų perimtą kanatų sistemą požeminiam vandeniui tiekti. Islamo kultūra vandenį laikė dieviškojo pažinimo šaltiniu, pasitelkė jį islamiškų

sodų griežtai geometrinei sąrangai, turinčiai apibrėžtą simbolinę prasmę. Apie persiško, platesnės prasmės islamiškojo sodo (ir vandens kultūros) subtilumus esu rašęs ankstesnėse šio ciklo dalyse.¹

Miestai, įsikūrę ant vandens, pavyzdžiui, Venecija arba Briugė, nuo senų laikų garsėja gausybe kanalų, kurie (ypač Venecijoje) tapo įprastine, nepakeičiama susisiekimo priemone. Vandens telkinių gausa – viena iš esminių priežasčių, kodėl tokie miestai tampa išskirtiniais turistų traukos objektais. Suprantama, tai teikia ir apčiuopiamą ekonominę naudą.

Azijoje iki šiol sėkmingai veikiančiais vandens transporto keliais garsėja Bankokas. Gausūs buvusios Siamo karalystės (nuo praėjusio amžiaus oficialiai vadinamos Tailandu) sostinės kanalai (tajų kalba vadinami *khlongais*), išraižę šio didmiesčio topografiją, traukte traukia turistų dėmesį. Bankokas neretai vadinamas Rytų Venecija, nors ši etiketė nelabai autentiška. Portugalų keliautojas Fernão Mendesas Pinto XVI a. viduryje Rytų Veneciją pavadino ankstesnę Siamo sostinę Ajutają, įsikūrusią ant Menam Čao Praja – didžiausios šalies upės – krantų. Sostinės statusą įgijusi 1350 m., Ajutaja garsėjo kanalais, kur vyko aktyvus judėjimas ir prekyba. Beje, „plaukiojantis turgus“ – tai reiškiny, ir šiandien plačiai paplitęs Pietryčių Azijos šalyse. Kanalų gausą Ajutajoje lėmė strateginė padėtis – sostinė įkurta ties Lop Buri ir Pasato upių sankirta. Milžiniška Čao Praja anuomet tekėjo už keleto kilometrų į vakarus nuo šio miesto, tad pirmiausia iškastas kanalas, sujungęs Ajutają su didžiausia šalies upe. Po to pradėta sparčiai kasti kitus kanalus.

Deja, šiandien Ajutaja garsėja tik didingais buvusio šventyklų komplekso griuvėsiais. Juose lankiausi ne sykį, keletą dienų praleidau ir šią vasarą. Galiu paliudyti, kad Rytų Venecijos vaizdinys buvusioje karalystės sostinėje galutinai, negrįžtamai sunykęs, nors miesto prieigose klesti vadinamieji vandens turgūs, kur noriai lankosi tiek vietiniai žmonės, tiek egzotiškų įspūdžių ieškantys keliautojai.

Vandens kanalas Bankoke

Kas kita Bankokas, anuomet tajų vadintas *Krung Tep* – tai reiškia Angelų miestas. Pirmasis *khlongas* čia išraustas karaliaus Chaiyarachathirato valdymo laikais (1533–1546). Dviejų kilometrų ilgio kanalas, kuris šiandien yra miesto centre ties garsiąja Aruno šventykla (*Wat Arun*), turėjo sutrumpinti penkiolikos kilometrų ilgio upės kilpą, tačiau tik pakeitė andainykštę prieigą prie Čao Prajos upės. Kanalų naujojoje sostinėje iškasta daug – vienais siekta pagerinti susisiekimą vandeniu tarp rytinės ir vakarinės Bankoko dalių, kitais mėginta sutrumpinti susisiekimą vandens keliais. Įdomu, kad vienas iš tebeegzistuojančių kanalų 1704 m. įrengtas, pasitelkiant europiečių mokslinius vietovės žvalgymo ir tyrimo metodus.

Siomo karalystės centru Bankokas tapo 1782 m., kai karalius Rama I nusprendė perkelti sostinę į kitą Čao Prajos krantą. Buvo iškastas visą miestą juosiantis apsauginis vandens kanalas. Kadangi šių rekonstrukcijų imtasi po alinančio karo su kaimynine Birma, platus griovys tarnavo gynybinėms reikmėms. Tačiau rūpinasi ir estetika. Prisimenant Ajutajos spindesį, mėginta naująją sostinę pagražinti daugybe vandens kanalų. Karaliaus rūmų dokumentuose rašoma, kad kanalas greta Suketo šventyklos (*Wat Suket*) iškastas tam, kad „žmonės, susėdę į valtį, galėtų susirinkti ir atlikti mu-

Fontanas Romoje

ziką bei deklamuoti poeziją taip, kaip liūčių sezonu būdavo elgiamasi Ajutajoje“. Akivaizdu, kad ankstesnės sostinės estetiškas patrauklumas nostalgiskai motyvavo daugelį monarcho sprendimų.

XIX a. viduryje, karaliaus Ramos IV laikais, kanalai Bankoke buvo kasami toliau. Tačiau vandens kelių sistemos plėtrą lėmė jau kiti motyvai negu ankstesniais laikais. Rama IV įsakė užtikrinti geresnę susisiekimą tarp augančio metropolio dalių. Antrojoje XIX a. pusė-

Fontanas Sevilijoje

je pirkliai ėmus vis dažniau skųstis, kad prekių gabenimas upėmis iš provincijos į sostinę užima labai daug laiko, monarchas liepė iškasti naują ilgą kanalą, o šalia jo nutiesti kelią vis labiau įsigalinčiam ratiniam transportui. Atsirado „tiesaus kelio kanalas“, XX a. pradžioje pavadintas jį nutiesusio karaliaus garbei. Siamui plečiant prekybos ryšius, atvykdavo vis daugiau užsienio prekeivių, tad jų patogumui nutiestas ištisas vandens kanalų tinklas.

Šiandien visa tai jau praeitis. Azijoje ir Siame (Tailandė) įsigalėjęs automobilių eismas išstūmė susisiekimą upėmis ir kanalais, marginalizavo prekybą ant vandens. Nors ir nebevaidina ankstesnio vaidmens, vandens transportas šioje karalystėje egzistuoja iki šiol, bet anaipol ne dėl turizmo paskatų. Bankokas trečiajame tūkstantmetyje spėjo pagarsėti kaip miestas, kuriame piko valandomis automobilių eismas sulėtėja iki 13 km/h. Laikoma, kad tai pats lėčiausias automobilių judėjimo vidutinis greitis, kada nors oficialiai fiksuotas pasaulio metropoliuose. Šis reiškinys urbanistinėje literatūroje net vadinamas „klasikiniu Bankoko efektu“. Beje, mano bičiuliai Bankoke juokauja, kad kelių policija sostinėje neturi darbo – dieną automobiliai rieda vėžlio greičiu, o naktį gali praskrieti per visą miestą dviem aukštais nutiestomis itin gero inžinerinio lygio urbanistinėmis „autostradomis“... Tiesa, pastaraisiais metais įgyvendinus keletą novatoriškų požeminio ir antžeminio transporto plėtros projektų, pavyzdžiui, nutiesus „dangaus traukinio“ (*sky train*) linijas, automobilių spūstys Tailando sostinėje kiek sumažėjo, tačiau neišnyko.

Nekeista, kad Bankoko (kaip ir Venecijos) kanalai nuo seno masina tiek turistus, tiek ir kino industriją. Efektingus vandens kanalų vaizdinius galima išvysti dviejuose „bondianos“ filmuose, kur garsusis Džeimsas Bondas, britų agentas 007, bėgdamas nuo persekiotojų, sugeba ne tik lėtaeigės valtys pakeisti greitaeigiais kateriais, bet ir išsimaudyti purslotuose kanalų vandenyse...

Vis dėlto realybėje tokios maudynės vargu ar būtų labai patrauklios. Bankoke, kaip ir daugelyje

kitų Pietryčių Azijos miestų, į vandenį mėtomos, pilamos įvairių rūšių atliekos. Tarp gausybės Bankoko kanaluose plūduriuojančių šiukšlių yra tekę matyti ne tik plastiko, maisto atliekų, bet ir ne vieną padvėsusią išpūdingo dydžio vandens žiurkę. Tai (kol kas?) neatbaido turistų, kurie šiame mieste turi retą galimybę įveikti didelį atstumą jiems dažniausiai neįprastu, tad „egzotišku“ vandens transportu, ištikus kilometrus vaikščioti palei kanalą, triukšmingai dūžiant ilgoms motorinėms valtims, kurios išlaipina keleivius krantinėje įrengtose stotelėse. Tiesa, įlipti į motoro sukeltų bangų supuojamą vandens transportą tampa nemenku iššūkiu Pietryčių Azijos kasdienybės nepažįstančiam atvykėliui...

Vandens srautų ir purslų žavesys

Kad ir kokią didelį išpūdį keliautojams darytų Bankoko vandens kanalai, juo labiau toks miestas ant vandens kaip Venecija, tai apima tik dalį turtingos urbanistinės vandens kultūros. Jos įvairovė priklauso nuo konkretaus miesto topografijos ir to, kokie vandens telkiniai vaidina didžiausią vaidmenį. Nepamirškime, kad pasaulio miestuose nuo senų laikų didelė reikšmė buvo teikiama ne tik jų teritoriją vagojančioms upėms, tyvuliuojantiems ežerams, bet ir dirbtiniams vandens telkiniams, pavyzdžiui, baseinams, fontanams. Kadaise fontanai buvo įrengiami tam, kad tiekėtų geriamą vandenį miestų ir kaimų gyventojams. Vis dėlto estetinis aspektas ir anuomet buvo svarbus. Greta savo esminės funkcijos, fontanai būdavo apdailinami įvairiais dekoratyviniais elementais, puošiami skulptūromis. Pavyzdžiui, senovės Romoje fontanus dekoruodavo kaukėmis, žemės ir vandens gyvūnų ar žmonių atvaizdais. Sunku pasakyti, kada atsirado pirmieji fontanai, tačiau žavesio iki šiol nepraradę tokie vandens įrenginiai aptikti dar šumerų valdytoje teritorijoje, Lagašo mieste (dabartinis Irakas), kur jie buvo įrengti prieš daugiau kaip tris tūkstančius metų.

Senovinių fontanų įranga ganėtinai paprasta – vanduo tiekiamas tiesiai iš gamtinių šaltinių, taikant hidraulikos dėsnius. Panašiais principais jie veikė Romoje ir Graikijos miestuose. Archajinė forma neįmantri – dažniausiai akmuo su ištašytu įdubimu vandeniui

pasemti. Sudėtingesnės technologijos fontanams pritaikytos gerokai vėliau – europinio Renesanso laikais. Vandenį pumpuodavo gana sudėtingi mechaniniai įrenginiai. Romos imperijoje kartu su krikščionybės plėtra atsirado ir pirmosios krikščionybės, iš pradžių buvusios labai paprastos. Grynai dekoratyvinio pobūdžio fontanai atsirado irgi Romos imperijoje – buvo gaminami iš akmens ar bronzos, puošiami dekoratyvinėmis kaukėmis arba mitologiniais personažais. Ilgainiui jų sąranga darėsi vis įmantresnė. Vėliau, Viduramžiais, viešosiose miestų erdvėse jų sumažėjo. Nors masinė sąmonė Viduramžius nepelnytai sieja su urbanistine netvarka, net nešvara, tačiau fontanai, pagal to meto tradicijas ir simboliką įkūnijantys gyvybės, tyrumo, nekaltybės idėjas, neišnyko. Tiesa, buvo įrenginėjami daugiausia vienuolynuose, diduomenės ir valdovų rūmuose. Renesanso ir baroko laikais Europoje prasidėjo naujas parkų, viešųjų erdvių ir jose projektuojamų fontanų, baseinų klestėjimo etapas (kai kuriuos Renesanso vandens kultūros bruožus esu aptaręs vienoje iš ankstesnių šio ciklo esė).² Daugiau įžvalgų apie vandens kultūros raidą ir simboliką galima rasti mano knygoje „Idėjos ir struktūros architektūros istorijoje“.³ Šiame kontekste paminėsiu, kad islamo miestuose iki šiol esama viešajam naudojimui skirtų vandens rezervuarų, vadinamų *sabils*. Tai cisternos, iškaltos iš akmens ar išmūrytos iš degtų plytų, jose buvo laikomos ir nuolat papildomos šalto geriamojo vandens atsargos.⁴

Radikalus Vakarų kultūros posūkis, susijęs su modernizmo idėjų ir koncepcijų raida, padarė didžiulį poveikį visoms kultūros ir gyvenimo sritims. Atmetus tūkstantmečius egzistavusią Dievo idėją ir religinį pasaulėvaizdį, moksliniam gamtos pažinimui išstūmus dvasinio gyvenimo, kiek vėliau ir tokios kultūros supratimą, vanduo prarado metafizinius kamertonus, jį imta laikyti grynai buitine substancija.

Upė modernybėje arba „takus geležinkelis“

Vakarų kultūros radikalų poveikį vaizduotei, o sykiu ir vandens sampratai **aptarė** tokie praėjusio amžiaus mąstytojai kaip Gastonas Bachelard'as ir Ivanas Illi-

Reformatų sodo Vilniuje fragmentas

chas. Bachelard'as praturtino filosofinį diskursą, plėtodamas vandens poetiką, o Illichas įtaigiai atskleidė, kaip moderniojoje eroje vanduo prarado ankstesnę prasmę, poetines metaforas, buvo redukuotas iki elementaraus skysčio, skirto mechanškai pašalinti atliekas iš urbanistinio „kūno“. Ši redukcija lėmė negrįžtamus vandens funkcijų pokyčius miestų kultūroje. Pirmojoje XX a. pusėje pagarsėjęs architektūrinio modernizmo autoritetas Le Corbusier neslėpė pasidarymo tekančio vandens šaltiniais moderniajame mieste, tvirtino, kad upei, pasak jo, „*takiam geležinkeliui*“, nebėra vietos šiuolaikiškos urbanistikos sąrangoje. Esą tai istorinių miestų, suprojektuotų pagal „*nešulinio mulo*“ kelią, reliktas, kurį būtina negailestingai pašalinti iš miesto kūno... Nors šie ir kiti svačiojimai, kuriais švaistėsi įtakingas modernizmo ideologas, prana-

šaudamas miestų ateitį, šiandien kelia nebent skeptišką šypseną, praėjusio amžiaus antrojoje pusėje jo pozicija padarė stulbinamai didelį poveikį ištisoms moderniųjų urbanistų kartoms. Pasidavę „pažangioms“ urbanistinės ateities vizijoms miestų planuotojai ir projektuotojai sutartinai siekė išstumti iš miesto erdvių šią chaotišką, sunkiai suvaldomą skystą substanciją... Dėl tokios urbanistinės politikos net ir natūralūs viešųjų erdvių elementai, pavyzdžiui, fontanai galiausiai įgavo išimtinai dekoratyvinį pobūdį, buvo išsaugoti vien todėl, kad tapo turizmo industrijos plėtrai naudingais objektais.

Le Corbusier idėjos, kartu su jo raginimu imtis „urbanistinės chirurgijos“, kad istoriniuose miestuose atsirastų vietos automobilių eismui, neaplenkė ir Lietuvos bei visos Rytų Europos. Vėlyvesniu sovietmečiu architektai, gavę kiek daugiau laisvės, negu turėjo jų kolegos pirmaisiais pokario dešimtmečiais, pro prasivėrusius Geležinės uždangos plyšius pavydžiai stebėjo Vakarų pasaulį užvaldžiusią modernistinę miestų ir statinių projektavimo praktiką. Kiek leido SSRS įsigalėjusi ideologija, mėgino visa tai perkelti į oficialiai pažangesnę laikytą „socialistinę“ miesto kūrą ir architektūrą. Savo ruožtu didieji kompartijos ideologai ilgainiui suvokė, kad architektūrinį modernizmą, pasižymintį beprecedente griaujamąja galia, ne tik galima, bet ir būtina perimti, juoba kad jis atitiko siekius atsikratyti „buržuazinio“ miestų paveldo ir kitų senovės relikto, trukdančių socializmo progresui. Tad sulig kiekvienu dešimtmečiu, iš pradžių nedrąsiai, vėliau vis ryžtingiau buvo plečiamos architektūrinio bei urbanistinio projektavimo „laisvės“ ribos, o architektai gundomi ir netgi verčiami niokoti, griauti nekenčiamos klasikinės architektūros objektus. Neketinu plačiau plėtoti šios temos, tik pridursiu, kad Sovietų Sąjungai pasiryžus „pasivyti ir pralenkti“ Vakarus, įsileidus šiek tiek Vakarų architektūros vėjų, daugelio „sąjunginių respublikų“ miestovaizdžiai drastiškai ir negrįžtamai pakito. Vilniuje šiuos pokyčius simboliškai išreiškė su kompartijos viršūne apsikraipiusių brolių Nasvyčių suprojektuota „Lietuvos“ viešbučio vertikale.

Kad Le Corbusier dogmos sulaukė plataus atgarsio sovietinės Lietuvos urbanistikoje, rodo ir Neries upės likimas. Pasisėmus modernizmo dogmų ir, suprantama, apdairiai jas apkaišius marksizmo klasikų retorika, pasirinkta išstumti vandenį už modernaus socialistinio miesto ribų. Prisiminkime Le Corbusier frazę, kad laiptai į tarnaitės kambarį neturi eiti per svetainę... Nenuostabu, kad Nerį, kadaise garsėjusią senomis europinėmis laivybos tradicijomis ir upeivyste, imta laikyti LSSR sostinės svetimkūniu. Nors vėlyvučiu sovietmečiu Nerimi kursavo garlaivis, upės pakrantės visame mieste buvo beviltiškai apleistos, apšnerkštos, o centre „įrėmintos“ grubiomis betono plokštėmis.

Vos prieš keletą metų pagaliau susigriebta humanizuoti ne tik sovietmečiu, bet ir pirmaisiais dviem nepriklausomybės dešimtmečiais niokotą, nudrengtą upės krantinę.

Vis dėlto gal jau derėtų atsikratyti niūrių, pesimistinių nuotaikų ir pasidžiaugti nepalyginamai aukštesniu sostinės vandens estetikos ir kultūros lygiu? Vilnius tampa vis jaunesnis, gražesnis, įdomesnis, kaip nuolat stengiasi įkalti mums į galvas sostinės politikai, niekaip negalintys atsigerėti savo darbais...

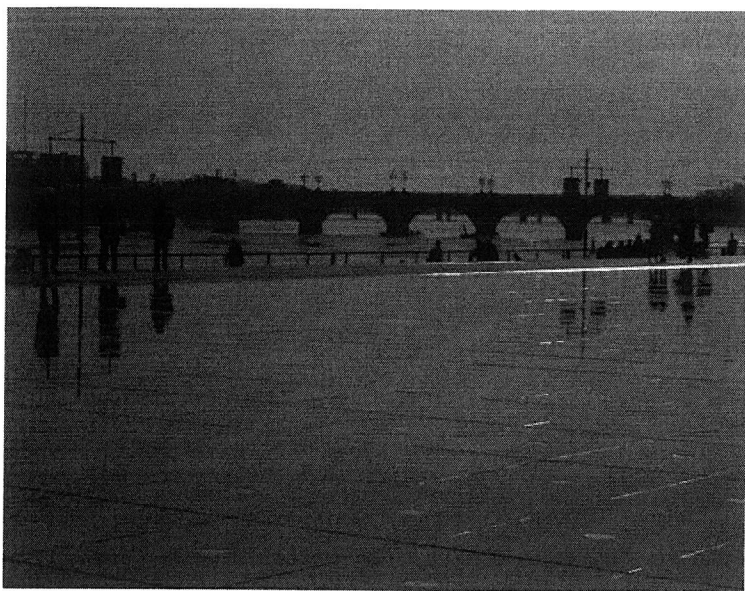
Deja, pasidairius po Vilniaus parkus ir viešąsias erdves, akivaizdu, kad, nepaisant tam tikrų pokyčių, kuriais iš tiesų galima pasidžiaugti, vandens kultūra sostinėje mažai kuo skiriasi nuo sovietmečiu klesėjusio atsainaus požiūrio į vandens telkinius, juo labiau į estetines jų funkcijas. Per tris nepriklausomybės dešimtmečius sostinėje pakenčiamai atkurtas vos vienas fontanas, kurį galima laikyti patenkinamu urbanistinės vandens estetikos pavyzdžiu. Bet ir šis fontanas yra tik įrenginio, XIX a. buvusio Rotušės aikštėje, rekonstrukcija.

Per kelis nepriklausomybės dešimtmečius sugebėta taip suniokoti, kad teko demontuoti vėlyvojo sovie-

Viešoji erdvė prie MO muziejaus Vilniuje

tmečio viešųjų erdvių pasididžiavimą – fontaną ties buvusios LTSR Aukščiausiosios Tarybos (dabar Seimo) rūmais. Ano meto kontekste skulptoriaus Gedimino Karaliaus sukurta moderni erdvinė kompozicija atrodė gana įspūdingai. Prieš gerą dešimtmetį konstatuota, kad fontanų Vilniuje vos septyni! Tiesa, šiandien jau kiek daugiau, tačiau kalbėti apie kokią nors bent elementariausio lygio vandens kultūrą sostinėje tikrai ankstoka. Didele sėkme niekaip negalima laikyti ir kai kurių pastaruoju metu įgyvendintų viešųjų erdvių rekonstrukcijos projektų. Nors pavyko gana pakenčiamai sutvarkyti Reformatų skverą (tiesa, ten trūksta vieno svarbiausių akcentų – paminklo reformacijai ir lietuvių raštijai), vandens baseinas ir iš jo tekančio vandens kanalas atrodo apgailėtinais. Iš parko teritorijos perimetro jis beveik nepastebimas, nugramzdintas pernelyg žemai, be to, apjuostas gremėzdiškais, atgrasiais betono rėmais tarsi Neris pakrantės ties Žaliuoju tiltu sutvirtinimų sovietmečiu miniatiūra. Reformatų skvere beveik neįmanoma girdėti jokių akustinių vandens efektų, žavinčių lankytojus daugelyje pasaulio viešųjų sodų ir parkų. Beje, jau galima tokiais pasidžiaugti kai kuriuose kituose Lietuvos miestuose.

Vandens veidrodis Bordo, Prancūzijoje

Autoriaus nuotrauka

Nuvylė ir šiemet įgyvendinta viešosios erdvės šalia MO muziejaus rekonstrukcija. Nors mėginta „eksponuoti“ istorinį Vingrių šaltinį, nepavyko sukurti patenkinamo nei vizualinio, nei juo labiau akustinio rezultato. Kaip Reformatų skvere, vanduo čia sruvena išbetonuotu lataku, o ta tėkmė vos ne vos pastebima. Vandens kiekis nusistebėtinai menkas, nors kadaise Vingrių šaltinis aprūpindavo vandeniu nemažą miesto dalį. Jokio įspūdžio nedaro ir viešosios erdvės aplinkos dizainas. Žvelgdamas į nusususį, pageltusį lataką negalėjau atsikratyti įspūdžio, tarsi juo tekėtų ne šaltinio vanduo, o geriausiu atveju išvalytos komunalinės atliekos... Nenuostabu, kad vasarą čia mėgsta turkštis ir gamtinius reikalus atlikti šunys.

Post scriptum

Nė kiek neabejoju, kad įmanoma ne tik rekonstruoti senuosius vandens įrenginius miestuose, galima rasti naujų būdų, kaip įspūdingai ir prasmingai panaudoti vandenį viešosiose erdvėse. Lankydamasis Prancūzijos Bordo mieste, gerėjausi palyginti neseniai – 2006 m. sukonstruotu vandens veidrodžiu. Tai atspindžio efektą kuriantis daugiau kaip 3000 kvadratinų me-

trų dydžio baseinas, beje, laikomas didžiausiu pasaulyje.⁵ Šalia upės įrengto baseino teritorija padengta granito plokštėmis (architektai Jeanas-Marxas Llorca, Pierre'as Gagnet ir Michelis Carajoud), jos užlietos 2 centimetrų vandens sluoksniu. Vasarą vanduo kas pusvalandį išsiskaido ir virsta rūku. Nors lankiausi ten rudeni, todėl rūko užfiksuoti nepavyko, iš nuotraukos galima susidaryti bent šiek tiek tokių įspūdžių apie vizualinius šio milžiniško baseino efektus. Tokių išskirtinių projektų, suprantama, nenukopijuosi, tačiau pasimokyti iš jų tikrai vertėtų.

Galiausiai nepamirškime, kad vandens telkiniai mieste susiję ne tik su estetiniais potyriais ar įspūdziais, bet ir su kitais aspektais. Viena vertus, karštomis vasaros dienomis leidžia miestiečiams atsigaiivinti per kaitrą, gelbsti nuo karščio padarinių. Kita vertus, nepaisant sezoninių pokyčių, vanduo džiugina akis ir ausis tol, kol oro temperatūra nukrinta iki ribos, kai vandens įrenginių, pavyzdžiui, fontanų eksploatuoti nebeįmanoma. Apmaudu, bet orams atvėsus, vandens vertę pradedama matuoti vien ekonomiškai. Antai pernai žurnalistai irzliai piktinosi, kad rudeniui įpusėjus Vilniuje vis dar veikia fontanai, neišjungiami miestiečių pageidavimu! Blieka džiaugtis, kad vandens estetika, kurios **prasmų ir vertės** iki šiol neperprato politikai, teberūpi šio, tikėkimės, amžino miesto gyventojams.

¹ Žr. Almantas Samalavičius. Vandens kaskados ir griuvėsių spindesys. *Kultūros barai*. 2023, nr. 1–2.

² Ten pat.

³ Almantas Samalavičius. *Idėjos ir struktūros architektūros istorijoje*. Vilnius: Kultūros barai. 2004.

⁴ Plačiau žr. Brook Muller. Ablutionary Urbanisms: Water Infrastructures, Cultural Production and Charitable Dispensation, *Frontiers in Water*, January 2022 Volume 3, p. 1–8.

⁵ Simona Canepa and Norfida Ab Ghafar. Water in Architecture, Architecture of Water, *Journal of Civil Engineering and Architecture*, No 14, 2020, p. 251–252.